

Boekbespreking deel I van de Mystieke werken

Theresia van Avila

De Weg der Volmaaktheid

De kleine groep zusters, die met Theresia het kloostertje van St. Jozef in Avila bewoonde, was niet de laatste om te weten, dat hun geestelijke moeder op bevel van haar geestelijke leiders over het gebed schreef. Het verlangen van deze zusters om deze geschriften te leren kennen was groot. Om behaalde redenen echter was het niet opportuun ze hen te laten lezen. Maar toch kon Theresia niet aan hen herhaald aandringen blijven weerstaan. Zij drongen zo aan, dat pater Banez haar opdroeg een klein praktisch traktaat samen te stellen, waarin zij haar enige raad zou geven overeenkomstig haar staat en haar ervaring. Dit is de oorsprong van “De Weg der Volmaaktheid”.

Het originele handschrift met zijn vele correcties, opmerkingen en verwijzingen in de marge wordt nu nog bewaard in de bibliotheek van het Escorial waar het sinds 1592 staat. Het manuscript van het Escorial is van rond 1565. Theresia heeft het verdeeld in 73 hoofdstukken, waarvan er slechts drie een titel dragen. Deze eerste redactie kon niet de definitieve zijn. Geschreven in de stilte en de intimiteit van het klooster van de H. Jozef kon het niet zonder meer worden doorgegeven aan de andere kloosters die Theresia vanaf het jaar 1567 heeft gesticht. Theresia herschreef dit werk dus, voegde er aan toe, schrapte gedeelten weg en herschreef en corrigeerde verschillende uitdrukkingwijzen. Het aantal hoofdstukken bracht zij van 73 terug tot 42. Ook van deze tweede redactie bezitten wij de autograaf. Het wordt het manuscript van Valladolid genoemd, omdat het vanaf 1586 in Karmel van deze stad, wordt bewaard. Het werd geschreven tussen 1567 en 1571 in Toledo, waar zij haar meeste werken schreef, omdat — zoals wij reeds hebben opgemerkt — het klimaat daar het gunstigst is en haar gezondheidstoestand daar het beste was.

Theresia verbleef in Toledo tot augustus 1570. Zij had die tijd dus de rust, de tijd en de nodige lichamelijke kracht om dit werk te schrijven. Ook hier heeft Theresia haar werk dikwijls gecorrigeerd; hele zinnen zijn erin doorgestreept en soms heeft zij langs verschillende paragrafen in de marge lijnen gezet. De tekst draagt behalve Theresia's eigen handschrift in de marge nog vier andere handschriften. Men herkent hierin het handschrift van Pater Banez en van Garcia de Toledo; wij weten bovendien dat het geschrift werd onderworpen aan het oordeel van Dr Ortiz en van Diego de Yepes.

Theresia zag reeds lang het gebed als een weg. Zij noemt het zelfs een “koninklijke weg”. Dit is een heel gewoon beeld bij de geestelijke schrijvers in die tijd. “Dit is een veilige weg”, zegt Francisco de Osuna, “om ons te brengen naar het toppunt van de liefde.” (Hfdst.4) Al in 1532 verscheen er te Sevilla een werk van een anonieme Franciscaan onder de titel “De Weg van de geestelijke Volmaaktheid van de ziel. Maar behalve het beeld van een “weg”, is er in dit werk van Theresia nog een ander beeld namelijk dat van water. Theresia had altijd veel van dit element gehouden. Hierom heeft zij dan ook een bijzondere genegenheid voor het evangelie met het verhaal van de Samaritaanse vrouw.

Rond deze twee beelden namelijk die van de “weg” en van het “water” heeft Theresia het hele traktaat gebouwd. Zij heeft ze al in haar gedachten, wanneer de zusters van het klooster van de H. Jozef haar om een verhandeling over het gebed vragen. Wanneer Pater Banez haar opdraagt deze verhandeling te schrijven, gaat zij erover nadenken. Zij grijpt terug naar haar lijfboek, het “Tercer Abecedario” van Francisco de Osuna.

Zij herleest er het vierde hoofdstuk van, dat eindigt met een toelichtende omschrijving van het Onze Vader. Zij gaat erover mediteren en dan ontstaat er plotseling een heel natuurlijke

verbinding tussen de twee beelden. Het basisidee van de “Weg der volmaaktheid” is geboren. Wanneer er gelegenheid is, zal zij dit werk in een ruk neerschrijven.

De “Weg der Volmaaktheid” heeft wezenlijk een praktisch karakter. Het is een boek geschreven met een apostolisch doel. Het is een “Boek van haar Leven” over het verhaal van het individueel innerlijk leven van Theresia in het klooster van de Menswording, de “Weg der Volmaaktheid” reflecteert over haar actieve leven en haar apostolische zorgen in het klooster van de H. Jozef. Daar buiten de grenzen tiert de ketterij en wordt de H. Eucharistie geprofaneerd. “Mijn zusters”; roept Theresia in het eerste hoofdstuk van de “Weg der Volmaaktheid” uit, “het is nu niet de tijd met God over zaken van weinig belang te handelen. De Lutheranen richten ontzettende verwoestingen aan in Frankrijk; hun gemeenschap groeit..., de predikers en de theologen hebben al onze gebeden nodig... De wereld staat in brand, men wil, als het ware, Christus opnieuw ter dood brengen...

Laten wij om dit te herstellen de evangelische raden zo volmaakt mogelijk onderhouden!” (Hfdst. 1, passim.)

Het deze proclamatie, energiek als een oorlogsverklaring, begint dit boek, dat van het begin tot het einde getuigt van een bovennatuurlijke heroïsme. De stijl zelf is enigszins militaristisch, het zijn korte verklaringen, die dikwijls klinken als een commando. De “Weg der Volmaaktheid” is een boek trillend van jeugdige kracht. Theresia is in die tijd in de bloei van haar leven. Zij is enthousiast en zij wil het vuur van de geestelijke strijd aan haar dochters meedelen, het vuur dat haarzelf al zoveel jaren verteert en dat bij de stichting van het klooster van de H. Jozef een eerste realisatie heeft gevonden. Daarom heeft de “Weg der Volmaaktheid” ook vooral een ascetisch karakter, maar ook de mystiek heeft er haar plaats in en om deze titel vormt dit boek een volledig geestelijk werk. Pater Gabriël van de H. Maria Magdalena o.c.d. spreekt hier over een beschouwingascese namelijk een ascese bestemd voor mensen, die naar de beschouwing streven. Misschien is dit wel de juiste term, omdat wij anders dit boek tekort doen.

Wat is nu de structuur van dit boek?

Hoewel de geschriften van Theresia doorweven zijn met veel uitwijdingen, hebben zij in de grond toch een diepe logica. Het is de logica van het leven van Theresia zelf. Al haar werken staan in nauw verband met haar leven. De leer van Theresia is niet iets abstracts en homogeen, maar ontwikkelt zich samen met haar ervaring en haar leven. Juist omdat de ontwikkeling van haar leven en haar leer parallel lopen, heeft haar leer iets concreets, levends en affectiefs.

Wanneer wij in haar boek “De Weg der Volmaaktheid” toch een verdeling willen aanbrengen dan verschijnt het ons als een diptiek, een tweeluik.

In het eerste gedeelte geeft Theresia ons al haar ascetische raadgevingen over de deugden en het inwendig gebed. Dit beslaat de hoofdstukken 1 t/m 25. In het tweede deel geeft zij een commentaar op het Onze Vader, een schitterende verhandeling over het mystieke gebed. Dit deel beslaat de hoofdstukken 26 t/m 42. Deze twee delen van “De Weg der Volmaaktheid” kunnen als twee afzonderlijke verhandelingen beschouwd worden, waaraan men wel eens twee namen heeft willen geven namelijk aan het eerste “El Librillo” (het Boekje) en aan het tweede “El Padre Nuestro” (het Onze Vader).

In een inleiding geeft Theresia het apostolisch doel van haar eerste stichting aan, namelijk de noodzaak de Lutheraanse heresie te bestrijden en de verzwakking van de christelijke geest te herstellen door het in praktijk brengen van de armoedebeleving en door het gebed voor de werkers voor het ware geloof (Hfdst. 1-3); zij geeft hier ook de middelen aan om dit doel te bereiken, namelijk het onderhouden van de Regel en de Constituties. “ik vraag u niets nieuws, mijn dochters”, schrijft zij, “maar alleen, dat wij leven overeenkomstig onze geloften; dit is

onze roeping en hiertoe zijn wij verplicht, ofschoon er een groot onderscheid bestaat tussen het onderhouden van de Regel". (Hfdst. 4,1) Het gaat Theresia niet alleen om het naleven van de letter, zij vraagt meer, namelijk tenvolle de geest van de Regel en de Constituties te beleven. Wanneer men dit hooggetelde doel wil bereiken is een serieuze inspanning vereist: "Het spreekt vanzelf, dat men zich veel moeite moet getroosten om onze daden en werken aan zo'n edel doel waardig te maken, en daarom is het nodig dat wij edelmoedige verlangens koesteren". Op de eerste plaats wordt er dus een atmosfeer van edelmoedigheid vereist. Bovendien hebben wij hier te maken met een levenswijze, waarin het gebed een centrale plaats inneemt: "Onze Regel schrijft ons op de eerste plaats voor, zonder ophouden te bidden. Wanneer wij dit punt onderhouden, dat het voornaamste is, dan zullen wij ook niet nalaten de vastendagen, de lijfskastijdingen en het door de Orde voorgeschreven stilzwijgen te onderhouden. Gij weet immers, dat het gebed, opdat het een goed gebed is, van deze zaken vergezeld moet gaan: gemakzucht en gebed zijn niet verenigbaar". (Hfdst. 4,2)

Theresia scheidt het gebed nooit van het in praktijk brengen van de deugden en zij toont steeds een bijzondere zorg het gebed een serieuze ascetische basis te geven. Hierin ligt de kracht van haar leer. In een tijd van overdreven subjectivisme (Alumbrados) legt zij de nadruk op gehoorzaamheid; in een tijd van luxe legt zij de nadruk op armoede en soberheid; tegen het humanistisch intellectualisme legt zij de nadruk op nederigheid en geduld; tegen het Lutheraans rationalisme in legt zij de nadruk op armoede van geest en eenvoud. En terwijl pseudomystiekers de zinloosheid van de versterving verkondigen, wijst Theresia juist op de waarde van de versterving.

Nu komen wij aan het eerste traktaat dat wij "El Librillo" (het boekje) hebben genoemd .

Het loopt - zoals wij al gezegd hebben - van hoofdstuk 4 t/m 25.

Deze eerste verhandeling omvat twee delen:

1. Ascetische raadgevingen: van hoofdstuk 4 t/m 15.

Drie deugden zijn noodzakelijk voor ieder die het gebed in praktijk wil brengen.

a. De naastenliefde

Theresia begint met te omschrijven wat de echte naastenliefde is. Zij bestaat niet in gevoelige genegenheden. Dergelijke genegenheden worden beheerst door gevoelens van sympathie of antipathie.

Juist hierdoor mogen wij ons nooit laten leiden. "Zelfs bij broers en zusters onderling plegen zij nog te werken als een gif." (Hfdst. 4,5)

Vervolgens spoort Theresia haar zusters aan tot echte onderlinge liefde en merkt op: "Ik acht het een belediging u hiertoe aan te sporen. Waar is men zo onbeschaafd dat men elkaar geen liefde toedraagt, wanneer men altijd met elkaar omgaat." (Hfdst. 4,7) Daarna wijst Theresia, om te laten zien, waarom en hoe men de naaste moet beminnen, op twee soorten van liefde namelijk; een geestelijke liefde en een zinnelijke liefde. De laatste sluit zij uit, zij wil alleen spreken over de ware, zuiver geestelijke liefde. Maar wij moeten deze goed verstaan. Het is niet zo, dat Theresia hier wijst op een abstracte en zuiver innerlijke liefde, zoals grootvaders horloge in het schuifje, in het ons allen bekende poëem. Wij zijn mensen en geen zuivere geesten. In een daadwerkelijke liefde speelt onze affectiviteit een rol. Waar het om gaat is dat deze affectiviteit juist geïntegreerd is.

Zij mag niet aan de oorsprong staan van onze liefde. Zij is eerder de weg waarlangs onze liefde zich veruitwendigt en er toch tegelijk ook een eenheid mee vormt. Daarom kon Theresia dan ook schrijven: "... want ik geloof, dat ik niet begrijp wanneer de liefde zuiver geestelijk is en wanneer het zinnelijke zich daarin mengt. . ." (Hfdst. 6, 1)

b. De onthechting van het geschapene.

Theresia bespreekt deze onthechting in drie graden namelijk;

- 1° onthechting aan aardse zaken,
- 2° aan zijn bloedverwanten en
- 3° aan zichzelf. (Hfdst. 8 t/m 10)

Ook dit alles moeten wij niet mis verstaan. Wij leven in de wereld en in die wereld moeten wij handelen. Het gaat er nu om dat wij van dat alles geen doel maken. Het zijn slechts middelen en ook noodzakelijke middelen, maar zij mogen ons niet van God afsluiten.

Ook hier moeten wij in ons zelf de eenzaamheid voor God bewaren.

c. De nederigheid

Dit is de deugd die, zoals Theresia zegt, altijd met de zelfverloochening gepaard gaat. De nederigheid vormt de basis van het werkelijke mystieke leven en zelfs van ieder religieus en serieus christelijk leven. In het vierde hoofdstuk waar Theresia de volgorde van de te behandelen onderwerpen geeft, zegt zij: "hoewel ik de nederigheid op de laatste plaats noem, is zij toch het voornaamste en omvat zij de beide andere." (Hfdst. 4,3) Theresia leert ons hoe wij deze deugd kunnen verwerven waar zij schrijft: "Neemt nou de volgende raad van mij aan en vergeet die nooit: wilt gij u op de duivel wreken en spoediger van zijn bekoring bevrijd worden dan moet gij niet enkel inwendig in de nederigheid voortgang maken... maar er ook op uit zijn om door uitwendige daden uw bekoring tevens tot nut van uw medezusters te laten zijn door de priorin te vragen u een of andere nederige bediening op te leggen." (Hfdst. 12,7)

Dit zijn de drie ascetische raadgevingen waarmee Theresia haar "Weg der Volmaaktheid" begint.

Wij kunnen ons natuurlijk afvragen waarom zij hiermee begint. De reden moet wel liggen in het feit dat wij door het opvolgen van deze raadgevingen ons in een geestelijke eenzaamheid gaan bevinden waarin wij vrij komen te staan voor God. Vanuit deze eenzaamheid kunnen wij pas vrij tot God gaan spreken. "Zowaar Jahwe leeft voor Wiens aanschijn ik sta." Theresia begint nu inderdaad te spreken over het gebed. Zij begint met verschillende raadgevingen.

2. Raadgevingen voor het inwendig gebed. Hoofdstuk 16 t/m 25.

"Gij hebt mij gevraagd om de eerste principes van het gebed, welnu hier zijn ze."
(Hfdst. 17 in het manuscript van Valladolid.)

a. Meer algemene beschouwingwijzen.

Er bestaat een verschil tussen het inwendig gebed waar de mens als actieve werker optreedt en het contemplatieve gebed d.w.z. het "bovennatuurlijk" gebed zoals Theresia dit noemt, waar de mens meer passief is.

Theresia begint nu te spreken over het mondgebed. Men kan dit doen met of zonder aandacht. In het laatste geval laat Theresia het aan de theologen over uit te maken of dit een gebed is of niet. (zie ook hoofdstuk 26.) In het eerste geval houdt zij eraan dat dit gebed ook een inwendig gebed is en zij verzekert dat het kan leiden tot de hoogste contemplatie. (Hfdst. 17,3)

Vervolgens spreekt Theresia over het eigenlijke inwendige gebed. Theresia die altijd zorg heeft voor de individuele vrijheid van de mensen en als pedagoge er altijd op bedacht is de werkwijze van het inwendig gebed aan te passen aan ieders karakter, vergeet niet te zeggen dat de overweging verschillende vormen kan hebben. Niet allen zijn geschikt voor het contemplatieve gebed, maar een werkelijk nederig mens stelt

zich dan tevreden met het inwendige gebed. "Men moet zich dan tevreden stellen met datgene waartoe de Heer haar roept en zich onwaardig achten Zijn dienaar genoemd te worden." (Hfdst. 17,4) Het kan ook een troost zijn voor hen die moeizaam het inwendig gebed beoefenen, te weten dat degenen die tot de contemplatie zijn geroepen een bijna ondragelijk lijden te verduren hebben. "Meent niet, mijn dochters - ik spreek tot degenen van u, welke God niet langs de weg van de beschouwing leidt - dat het kruis dat de beschouwende zielen te dragen hebben, lichter is dan het uwe. Ik zeg dit, omdat ik het zelf heb gezien en gehoord." (Hfdst. 18,1) Na hoofdstuk 18 heeft Theresia het schrijven enige tijd onderbroken.

b. Speciale raadgevingen.

Om het inwendig gebed goed te beoefenen moet men steeds het te bereiken doel voor ogen houden. Wat is het einde van deze weg? Het is het levende water dat Christus beloofde aan de Samaritaanse vrouw. Onder dit beeld van het water zet Theresia dan haar uiteenzetting over het inwendig gebed voort. Hierbij bespreekt zij drie eigenschappen die het water bezit te weten:

1° het verfrist,

2° het reinigt en

3° het lest de dorst. (Hfdst. 19)

Vervolgens behandelt zij in hoofdstuk 20 en 21 de troost die iedere vorm van gebed geeft en dat men zich niet moet laten afschrikken door de hindernissen die de duivel stelt. Deze hoofdstukken zijn bewonderenswaardig energiek geschreven.

Hoofdstuk 22 is zeer voornaam, omdat Theresia daarin uitlegt wat het inwendig gebed eigenlijk is. Het bestaat niet in geijkte gebedsformules. Het wezen van het inwendig gebed bestaat hierin dat ik mij te binnen breng Wie het is tot Wie ik spreek. Dit kan samengaan met mondgebed. "Weet mijn dochters, dat het wezen van het inwendig gebed niet hierin bestaat dat men de lippen niet weegt. Indien ik mijn woorden geheel versta en erkennend dat ik met God spreek en aan die erkenning meer aandacht schenk dan aan de woorden die ik uitspreek dan heb ik mondgebed en inwendig gebed verenigd." (Hfdst. 22,1)

Op de relatie tussen inwendig gebed en mondgebed komt Theresia nog nader terug in hoofdstuk 24. Dit hoofdstuk is vooral geschreven voor hen die moeilijk tot een echt inwendig gebed kunnen komen. Hen raadt zij aan een bepaald geformuleerd gebed uit te kiezen zoals de geloofsbelijdenis of het Onze Vader, en dit zo te bidden dat men werkelijk begrijpt wat men bidt.

Theresia zegt het zo:

"Het schijnt mij redelijk toe, dat wanneer ik het "Credo" bidt, ik begrijp en weet wat ik geloof; eveneens schijnt de liefde te vorderen, dat ik bij het bidden van het "Onze Vader" weet wie die Vader is en welke leermeester ons dit gebed heeft geleerd." (Hfdst. 24,2) Wij kunnen niet tegelijk met God spreken en met andere dingen bezig zijn. Hier is eenzaamheid en een openstaan voor God voor nodig. Wij zullen dit zeker niet terstond bereiken, er is geduld en volharding voor nodig. Wanneer wij ons gebed zo verrichten dan mogen wij erop vertrouwen, dat God ons de beschouwing zal schenken, want de beschouwing is een gave van God. (Hfdst. 25) In dit hoofdstuk geeft Theresia ook het verschil aan tussen beschouwing en inwendig gebed. Zij zegt het zo: "Nu zult gij begrijpen welk verschil er bestaat tussen de beschouwing en het inwendig gebed, waarover ik reeds gesproken heb. Het inwendig gebed bestaat hierin, dat wij overdenken en begrijpen wat wij bidden, met wie wij spreken en wie wij zijn die ons vermeten met zo'n verheven Heer te spreken. Tot het inwendig gebed behoort het te

overwegen hoe weinig wij God gediend hebben en welke grote verplichting wij hebben om Hem te dienen en soortgelijke waarheden; meent niet dat het Arabisch voor u is en laat de naam u geen schrik aanjagen...Tot het mondgebed en ook tot het inwendig gebed kunnen wij met Gods hulp nog zelf iets bijdragen, maar tot de beschouwing waarover ik juist gesproken heb, niet. Hier doet de Goddelijke Majesteit alles; zij is Haar werk en gaat onze natuurlijke krachten te boven." (Hfdst. 25, 2 - 3)

Nu komen wij aan het tweede deel van de "Weg der Volmaaktheid", dat wij "El Padre Nuestro" (het "Onze Vader") genoemd hebben. Het is een verhandeling over wat Theresia het "bovennatuurlijk" gebed noemt. Het is een kleine verhandeling over het gebed in de vorm van enige beschouwingen over het Onze Vader. In de tijd waarin de Bijbel veelvuldig werd becommentarieerd, bloeiden ook de commentaren op het Onze Vader, zoals in de tijd van Rembrandt de anatomische lessen. Zo had Gregorio Silvestre het Onze Vader en het Wees gegroet becommentarieerd. In 1528 vertaalde Chinchon het commentaar van Erasmus, Pedro Mejia publiceerde een commentaar op het Onze Vader in 1550. Uit het oogpunt van een mystieke interpretatie is het commentaar van Theresia het beste wat er is geschreven.

Hoofdstuk 26 is een overgangshoofdstuk. Theresia handelt hier, terwijl zij nog over het mondgebed spreekt, over het affectieve gebed of liever over de affectieve wijze om het mondgebed te beoefenen. Zij schrijft: "Ik vraag u niet, dat gij in uw gedachten met hem bezig blijft, verheven begrippen vormt of met uw verstand lange en hoge bespiegelingen houdt, ik vraag u alleen dat gij uw blikken op Hem vestigt. En wie belet u de ogen van uw ziel één enkel ogenblik, als gij het niet langer kunt, op onze Heer te slaan?" (Hfdst. 26, 3) Wij kunnen ons aangepast, aan de stemming waarin wij verkeren, Christus voorstellen. "Gevoelt gij u opgeruimd, beschouwt in Hem dan zijn Verrijzenis Zijt gij in lijden of in droefheid, beschouwt Hem op weg naar de Hof van Olijven Beschouwt hem anders aan de geselkolom, vol pijn, uit liefde tot u over geheel zijn lichaam in stukken gereten.....Beschouwt hem anders nog beladen met het kruis en hoe men Hem zelfs geen adem liet scheppen." (Hfdst. 26,4) Vervolgens begint Theresia aan de verklaring ven het Onze Vader. Dit commentaar zouden wij ook weer in twee delen kunnen verdelen:

1. De gebedsgraden,

a. Het gebed van ingekeerdheid.

Gij overweegt hier de woorden van het Onze Vader:

"Onze Vader die in de hemel zijt." Een goede samenvatting van de hoofdstukken 27 en 28 geeft de volgende gedachte van Theresia zelf: "O, hoeveel reden heeft de ziel om hier in zichzelf te treden ten einde zich beter boven zichzelf te verheffen, zodat deze heilige Zoon haar de heerlijkheid laat zien van de plaats, waar volgens zijn woorden zijn Vader woont, Die in de Hemel is." (Hfdst. 27,1) Er is hier nog sprake van een zich vrijmaken van alle banden om vrij voor God te staan. Theresia wil haar dochters die "in hun hoedanigheid van vrouw niet zo onderlegd zijn", de grote en troostvolle waarheid van Gods aanwezigheid in ons goed doen beseffen. Theresia zegt het zo: "Daar wij vrouwen niet geleerd zijn, hebben wij dit alles nodig om ons in waarheid te kunnen voorstellen dat er in ons binnenste iets bestaat, dat onvergelijklijk kostbaarder is dan wat wij buiten ons zien; denken wij toch niet dat ons binnenste leeg is. En God geve, dat alleen vrouwen zo onnadenkend zijn; want ik houd het voor onmogelijk, indien wij zorgden ons te herinneren welk een hoge gast wij in ons binnenste omdragen, dat wij ons zo zeer aan aardse dingen zouden overgeven; wij zouden inzien hoe nietig zij zijn in vergelijking met hetgeen wij in ons

binnenste bezitten." (Hfdst. 28,10) Omdat God wezenlijk in ons tegenwoordig is, zal Theresia leren hoe wij ons moeten inkeren in ons binnenste om daar intiem met Hem te spreken: "Spreekt met Hem als met een Vader, een broeder, een meester en bruidegom, nu eens op deze, dan op die wijze; Hij zal uzelf leren wat gij moet doen om Hem welgevallig te zijn. Wacht u er voor u als een onnozele aan te stellen en vraagt hem zijn woord als uw bruidegom, opdat Hij met u omga als met zit bruid." (Hfdst. 28,3) De mystiek schijnt hier niet ver meer af te zijn. Theresia, merkt op: "Op deze wijze zal haar goddelijke meester haar spoediger onderwijzen en haar eerder het gebed van rust schenken dan op welke andere manier ook...Zij die zich op deze wijze kunnen opsluiten in de kleine hemel van hun ziel ik geloof, dat zij een voortreffelijke weg bewandelen en spoedig zullen komen aan de plaats, waar zij zich aan de bron zelf kunnen laven; want in korte tijd kan men een grote weg afleggen." (Hfdst. 23, 4 en 5) Het mystieke gebed is nabij op voorwaarde dat men tenvolle edelmoedig blijft. Juist op deze plaats formuleert Theresia haar ascetisch principe: "zolang wij onszelf niet geheel aan Hem schenken, geeft hij Zich van zijn kant niet geheel aan ons." (Hfdst. 28,11) De mens moet zich helemaal geven, ook bij het actief najagen van de intimiteit met God. Hij mag zijn inspanning niet beperken tot de uren van inwendig gebed, maar moet heel de dag door de Heer gezelschap houden. Theresia zegt: "Wij moeten te midden van onze bezigheden in onszelf keren." "Spreekt men, dan tracht men zich te herinneren dat in ons binnenste iemand woont met wie men kan spreken; luistert men, dan denken men eraan dat men moet luisteren naar Hem die het dichtst bij ons in en tot ons spreekt. In één woord, men bedenke dat als men wil men het in zijn macht heeft, dat men zich nooit van zulk eer goed gezelschap hoeft te verwijderen... Ik ben ervan overtuigd dat indien gij u één jaar of misschien een half jaar geoeffend hebt, gij met Gods hulp haar zult bezitten." (Hfdst. 29, 6.)

b. Het gebed van rust.

In het gebed van ingekeerdheid heerst er nog een zekere onrust en onzekerheid, maar langzaam aan breidt zich onweerstaanbaar een rust over de geest uit. Het is de zekerheid dat God daar is; een vreemde nieuwe zekerheid, die al hetgeen dat een aardse objectieve evidentie zou kunnen voortbrengen, voorbijstreeft. "De ziel begrijpt, ofschoon op een heel andere wijze dan met de uitwendige zintuigen, dat zij zich in Gods nabijheid bevindt..." (Hfdst. 31,1) God begint zich aan de mens mee te delen. Theresia schrijft: "Ziehier de woorden, waarin de goede Jezus ons leert vragen dat het rijk van zijn Vader kome: "Uw naam worde geheiligd, uw rijk kome." Welnu, het grote geluk dat men naar mijn mening tegelijk met vele andere geneugten in het rijk van de hemel deelachtig wordt, bestaat hierin, dat men vrij is van alle aardse beslommering, in zichzelf rust en grote heerlijkheid vindt, zich verblijdt, omdat allen er blij zijn, en er een eeuwige vrede geniet en een innige voldoening in zichzelf bij het zien dat allen de Heer zegenen en loven en zijn naam verheerlijken en niemand Hem beledigt.... Er zijn ogenblikken, dat de Heer aan de zielen, die vermoeid zijn van het gaan, een rust van de vermogens en een vrede van de ziel geeft, die haar duidelijk als bij voorsmaak doen kennen welk geluk er gelegen is in hetgeen de Heer schenkt aan hen die Hij in zijn Rijk opneemt." (Hfdst. 30, 3,4 - 5) Het rijk van God, dat wij gevestigd willen zien met de woorden "Uw rijk kome" is het gebed van rust, de eerste trap van de mystieke beschouwing, waarin God zich begint te laten smaken en ons in zijn begint binnen te leiden. Theresia behandelt dit alles in haar commentaar en de woorden van het Onze Vader: "Uw naam worde geheiligd, Uw rijk kome" in de hoofdstukken 30 en 31 van de "Weg der Volmaaktheid."

c. het gebed van vereniging.

"Uw wil geschiede op aarde zoals in de hemel". Theresia's commentaar op deze woorden is wel het belangrijkste in haar boek. Hier bereikt de ziel immers haar volmaaktste gave van zichzelf aan God, hetgeen het zedelijk ideaal is dat Theresia aan haar dochters voorstelde. Men bereikt deze hoogte echter slechts met behulp van het gebed van rust. Zo schrijft Theresia: "Gij hebt goed gedaan, mijn goede Meester met eerst de voorafgaande bede ("Uw rijk kome.") tot de Vader te richten, opdat wij kunnen volbrengen wat Gij in onze naam belooft; want waarlijk, o Heer, anders zouden wij hiertoe niet in staat zijn." (Hfdst. 32,2)

In de "Weg der Volmaaktheid" legt Theresia bij de vereniging nog het accent op de "wil". Later vooral in het "Kasteel der Ziel" zal zij een betere beschrijving van haar ervaring ontdekken en inzien dat de vereniging iets veel dieper is namelijk dat de vereniging plaats heeft in het centrum van de ziel.

In de hoofdstukken 32 t/m 35 becommentarieert Theresia de woorden van het Onze Vader: "En geef ons heden ons dagelijks brood." Nadat wij eerst onze wil aan God hebben gegeven, in deze zin dat wij hem gelijkvormig hebben gemaakt met de Wil van God, vragen wij God iets te geven. Zij gaat dan spreken over de H.Eucharistie. Het dagelijks voedsel van de Eucharistie moet ons de kracht geven met de vereiste edelmoedigheid te leven; terwijl anderzijds de H. Communie een kostbaar ogenblik is om tot de intimiteit met de Heer gebracht te worden. Deze drie hoofdstukken behoren tot de mooiste, die Theresia over de H. Eucharistie geschreven heeft van heel haar werk. Nu komen wij aan het tweede deel van deze verhandeling.

2. De gevaren van het geestelijk leven.

In haar commentaar op de woorden: "Vergeef ons onze schuld, zoals wij ook aan anderen hun schuld vergeven.", behandelt Theresia de schulden en fouten, die ons nog aankleven. Wij staan allen nog bij God in het krijt, daarom behandelt zij hier ons al te gemakkelijk te kwetsen eergevoel. Zij schrijft: "Ik kan niet aannemen dat een ziel, die de barmhartigheid zelf van zo nabij ondervindt en inziet wat zij is en hoeveel God haar vergeven heeft, niet aanstonds met gemak vergeeft en zou kunnen nalaten hartelijk en goed te zijn voor wie haar beledigde." (Hfdst. 36,10) Wij hebben echter nog andere vijanden en deze behandelt zij in haar commentaar op de woorden van het Onze Vader: "En leidt ons niet in bekoring, maar verlos ons van het kwade.", Zij spreekt hier niet zozeer over de gewone bekoringen, maar over die welke zich voordoen als iets goeds. Deze kunnen ons misleiden. Wij blijven alleen veilig, wanneer in de liefde en de vreze des Heren blijven. Daarom spreekt zij dan ook in hoofdstuk 40 over de liefde en in hoofdstuk 41 over de vrees, door de theologen wel "tender filialis" (kinderlijke vrees) genoemd, omdat zo weer gebaseerd is op de liefde .

En slotte besluit Theresia haar boek met een parafrase en op het woord "Amen", een verlangen naar de eeuwigheid. Theresia schrijft: "O, hoe heel anders moet dat leven zijn, waarin men niet meer naar de dood verlangt! Welk verschil bestaat er tussen de neigingen van onze wil en die van de wil van God! Hij verlangt dat wij de waarheid zoeken, wij echter willen de leugen; Hij wil dat wij naar het eeuwige verlangen, wij haken hier beneden naar wat eindig is; Hij wil dat wij naar grote en verheven dingen verzuchten, wij stellen ons tevreden met de nietige dingen van deze wereld; Hij wil dat wij alleen het zekere kiezen, wij beminnen wat twijfelachtig is." (Hfdst. 42,5)

In het manuscript van het Escorial - dat uit 73 hoofdstukken bestaat - voegt Theresia er de volgende woorden aan toe: "Ik heb er eveneens over gedacht iets te zeggen over de manier om het "Wees gegroet" te bidden, maar ik heb hier alles zo in den brede uiteengezet, dat ik het bij dit commentaar laat, het is voldoende voor u te hebben begrepen

hoe men het Onze Vader moet bidden om en dezelfde manier alle andere mondgebeden te verrichten."

Pater Schepers ocd †